

УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕПРАВОМІРНУ ВИГОДУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Пушкар Олег Анатолійович

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри публічного управління і землеустрою
інституту управління, Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна*

В умовах дії в Україні правового режиму воєнного стану корупційні правопорушення, пов'язані з прийняттям пропозиції, обіцянки або одержанням неправомірної вигоди службовими особами (ст. 368 Кримінального кодексу України; далі – КК України [1]), несуть у собі особливу суспільну небезпеку, оскільки підривають ефективність функціонування державного механізму та довіру до органів публічної влади особливих умов. З огляду на це виникає необхідність удосконалення кримінально-правових засобів протидії таким діям з урахуванням специфіки воєнного стану, характеру сучасних корупційних ризиків та потреб забезпечення належного балансу між сувереністю покарання і принципами кримінального права.

На необхідність удосконалення антикорупційного законодавства в умовах дії правового режиму воєнного стану неодноразово зазначалося науковцями, деякі з яких обґрунтовували таку потребу, зокрема тим, що у чинних актах, що регулюють питання запобігання та протидії корупції (зокрема, Законі України «Про запобігання корупції» [2]), не враховані особливості функціонування економіки та здійснення публічного управління в особливий період [3, с. 20–21].

Спроби підвищити кримінальну відповідальність за деякі прояви корупції в умовах дії воєнного стану також здійснювалися законодавцем. Зокрема, одним з таких прикладів є проєкт Закону № 7348 від 4 травня 2022 р. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні дії під час дії воєнного стану» [4], яким запропоновано доповнити ст. 111 КК України новою частиною третьою, в якій у якості особливо кваліфікуючої ознаки складу злочину передбачено вчинення його у період дії воєнного стану, що прирівнюється законодавцем до державної зради із встановленням відповідного підвищеного виду кримінальної відповідальності.

Надаючи оцінку цьому законопроекту, С. М. Шило висловив цілком обґрунтовану думку про те, що встановлення жорстких санкцій за вчинення зазначених дій цілком виправдано в особливих умовах, оскільки саме у такий спосіб держава здатна притягнути до кримінальної відповідальності та призначити найтяжчу міру покарання особам, які вчинили диверсію чи державну раду, а також запобігти новим проявам зазначених суспільно небезпечних діянь [5, с. 89].

Водночас, станом на серпень 2026 року цей законопроект не було ухвалено так само, як і не враховано особливу суспільну небезпеку вчинення деяких інших видів корупційних правопорушень, зокрема, і того, що передбачений ст. 368 КК України [1]. Разом з тим, такий стан правового регулювання у зазначеній сфері потребує зміни з огляду на те, що сам факт функціонування механізму публічного управління в умовах воєнного стану істотно трансформує суспільно-політичний та економічний контекст вчинення корупційних правопорушень. Особливо це стосується корупційних діянь, вчинених службовими особами, які мають можливість впливати на розподіл бюджетних ресурсів, матеріальне забезпечення сектору безпеки і оборони, здійснення мобілізаційних заходів, функціонування критичної інфраструктури, а також прийняття рішень, безпосередньо пов'язаних із забезпеченням обороноздатності держави.

Суспільна небезпечність одержання неправомірної вигоди службовою особою в умовах воєнного стану не зводиться лише до загального підвищення рівня корупційних ризиків. Специфіка такого періоду полягає в тому, що будь-яке неправомірне використання службових повноважень у сферах, критичних для функціонування держави та забезпечення її оборони, потенційно здатне спричинити значно тяжчі наслідки, ніж аналогічне діяння у мирний час. Одержання неправомірної вигоди за прийняття рішення щодо постачання необхідного майна, визначення переможця закупівлі, погодження ціни, прийняття виконаних робіт або послуг чи здійснення фінансування може призвести не лише до майнових втрат держави, а й до порушення своєчасності та якості забезпечення відповідних державних потреб.

З огляду на це доцільним видається доповнення ст. 368 КК України новою частиною п'ятою такого змісту: «5. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в умовах воєнного стану, – караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна».

Реалізація такої пропозиції спрямоване на врахування особливої суспільної небезпеки вчинення правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 368 КК України, у період дії воєнного стану, а також

небезпечності посягання на відносини у сфері забезпечення обороноздатності держави.

Підвищення відповідальності за корупційні правопорушення в умовах воєнного стану, однак, не повинно розглядатися виключно як посилення карального впливу кримінального закону. Його призначення полягає насамперед у диференціації кримінальної відповідальності відповідно до реального ступеня суспільної небезпечності діяння. Саме тому встановлення окремого кваліфікованого складу за одержання неправомірної вигоди в умовах воєнного стану має супроводжуватися чітким визначенням підстав його застосування та недопущенням автоматичного прирівнювання будь-якого корупційного діяння до найбільш тяжких форм посягання на національну безпеку.

Таким чином, удосконалення кримінально-правового регулювання відповідальності за одержання неправомірної вигоди в умовах воєнного стану є необхідною складовою сучасної антикорупційної політики України. Чинна редакція ст. 368 КК України не забезпечує повною мірою диференціації відповідальності залежно від особливих умов, у яких вчиняється корупційне правопорушення, що не повною мірою відповідає підвищеній суспільній небезпечності таких діянь у період збройної агресії. Водночас, запропоноване удосконалення ст. 368 КК України має ґрунтуватися не на механічному посиленні санкцій, а на послідовній диференціації кримінальної відповідальності залежно від конкретних обставин вчинення кримінального правопорушення. Встановлення підвищеної відповідальності за одержання неправомірної вигоди в умовах воєнного стану сприятиме більш повному врахуванню характеру і ступеня суспільної небезпечності таких діянь, посиленню кримінально-правової охорони публічних ресурсів та забезпеченню належного рівня захисту національної безпеки і обороноздатності України.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.08.2026).

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 10.08.2026).

3. Бандурка О. М. Запобігання корупції в умовах воєнного стану. Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід : Міжнародна науково-практична конференція (м. Вінниця, 28 жовтня 2022 р.); МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. С. 20-22. URI:

<http://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/14810> (дата звернення: 10.08.2026).

4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні діяння під час дії воєнного стану: проєкт Закону реєстр. № 7348 від 04.05.2022. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/39559> (дата звернення: 10.08.2026).

5. Шило С. М. Особливості застосування законодавства щодо запобігання корупції в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2022. Вип. 74: ч. 2. С. 86-93. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.48>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-651-8-58>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРЕВЕНТИВНОГО ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Радченко Руслан Олександрович

аспірант

*Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Реформування системи податкового адміністрування в Україні у сучасних умовах зумовлює посилення превентивної спрямованості податкового контролю, що передбачає виявлення та оцінювання податкових ризиків до вчинення платником податків правопорушення. Реалізація цього напрямку податкової реформи потребує належного нормативного визначення повноважень контролюючих органів, порядку здійснення ними інформаційно-аналітичної діяльності та взаємодії з платниками податків. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання організаційно-правових засад превентивного податкового контролю та визначення напрямів їх подальшого вдосконалення.

Організацію превентивного податкового контролю доцільно розглядати як невід'ємну частину загального податкового контролю, закріпленого у п. 61.1 ст. 61 Податкового кодексу України (далі – ПК України), відповідно до якого це система заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання